

הסוגיה השלישית: בירושלים

כאשר הבעל הגיע עם האשה הסוטה לבית דין הגדול שבירושלים, כתוב במשנה שהיו מאיימים עליה כדרך שמאיימין על עדי נפשות, ואומר לה: בתי, הרבה יין עושה, הרבה שחוק עושה, הרבה ילדות עושה, הרבה שכנים הרעים עושין, עשי לשמו הגדול שנכתב בקדושה שלא ימחה על המים. ואומר לפני דברים שאינם כדי לשומעון, היא וכל משפחת בית אביה.

אם אמרה: "טמאה אני", היא כותבת שובר כאילו היא קיבלה את כתובתה, ובעלה מגרש אותה, ואם אמרה: "טהורה אני", מעלין אותה לשער המזרח שעל פתח שער נקנור, ששם משקין את הסוטות, ומטהרין את היולדות, ומטהרין את המצורעין.

וכהן אוחז בבגדיה, אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו, עד שהוא מגלה את לבה וסותר את שערה, רבי יהודה אומר: אם היה לבה נאה לא היה מגלהו, ואם היה שערה נאה לא היה סותר, היתה מתכסה בלבנים מכסה בשחורים, היה עליה כלי זהב וקטליאות, נזמים וטבעות, מעבירין ממנה כדי לנוולה. ואחר כך מביא חבל מצרי וקושרו למעלה מדדיה, וכל הרוצה לראות – בא לראות, חוץ מעבדיה ושפחותיה מפני שלבה גס בהן. וכל הנשים מותרות לראותה, שנאמר (יחזקאל כג, מח) ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכנה.

החלק הראשון: המפגש הראשון עם בית הדין

מנין למדו חכמים שהשקאת סוטה צריכה להיעשות על ידי בית הדין הגדול בירושלים? אמר רב חייא בר גמדיא בשם רבי יוסי בר חנינא: לומדים זאת בגזירה שוה מן המילה "תורה", שנאמר בפרשת סוטה - "ועשה לה הכהן את כל התורה", ונאמר בפרשת זקן ממרא - "על פי התורה אשר ירוך". ומכאן, שכשם שדנים זקן ממרא בשבעים ואחד, אף את הסוטה דנים בשבעים ואחד.

מקשה הגמרא על משנתנו: מדוע המשנה מציינת רק שמאיימין עליה כדי שתודה שנטמאה ולא תשתה, והיא לא מציינת שגם מנחמים אותה ומרגיעים אותה כדי שלא תחשוש לשתות אם היא טהורה? כך כתוב בברייתא: כדרך שמאיימין עליה שלא תשתה, כך מאיימין עליה שתשתה. וכך אומרים לה: בתי, אם ברור לך הדבר שטהורה את ולא נטמאת, סמכי על ידיעתך שאת נקייה מעוון, ושתי את המים ללא חשש, לפי שאין מים המרים דומים אלא לסם יבש שמונח על בשר חי, שאם יש שם מכה בבשר, מחלחל הסם ויורד לגוף. אבל אם אין שם מכה, אינו מועיל ואינו מזיק כלום. ומיישבת הגמרא, שאין סתירה בין המשנה לברייתא, שכן האיום במשנה שהיא לא תשתה הוא לפני שנמחקה מגילה, ואילו האיום שכתוב בברייתא כדי שהיא תשתה הוא לאחר שנמחקה מגילה.

לאחר מכן, הגמרא מביאה ברייתא נוספת: "אומר לפני דברים של הגדה ומעשים שאירעו בכתובים הראשונים, כגון: אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם, יהודה הודה (במעשה תמר) ולא בוש, מה היה סופו? נחל חיי העולם הבא; ראובן הודה (במעשה בלהה) ולא בוש, מה היה סופו? נחל חיי העולם הבא", ומוסיפה הגמרא: "מה שכתב בעולם הזה? להם לבדם נתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם".

הגמרא דנה בשאלה מנין אנו יודעים שראובן הודה ולא בוש, והיא מביאה את דברי רב שמואל בר נחמני בשם רבי יוחנן: "כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר, היו עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון, עד שעמד משה ובקש עליו רחמים, אמר לפניו: רבונו של עולם, מי גרם לראובן שהודה? יהודה, וזה מה שכתוב: וזאת ליהודה. מיד ביקש משה: שמע ה' קול יהודה! חזרו אבריו של יהודה למקומם, ופסקו מלהתגלגל, אך עדיין לא הכניסו אותו לישיבה של הרקיע, וביקש משה: ואל עמו תביאנו! ועדיין לא היה יודע לשאת וליתן בשמועות, ביחד עם החכמים, וביקש משה: ידיו רב לו, ועדיין לא היתה עולה לו השמועה על פי ההלכה, ואז ביקש משה: ועזר מצריו תהיה.

עוד שואלת הגמרא, שיהודה הודה בכדי למנוע מתמר להישרף, שלולי הודאתו היו סבורים שזינתה, אלא ראובן, מדוע הודה? והרי אמר רב ששת: חצוף בעיני מי שמפרסם חטאיו, ואינו בוש בדבר. ומיישבת הגמרא, שראובן הודה כדי שאחיו לא ייחשדו ביחד עמו.

מדברי המשנה, שאם האשה אמרה "טמאה אני" היא כותבת שובר על כתובתה, נלמד שכותבין שובר בכל פעם שהלווה משלם את חובו, ואין דורשין מהמלווה לקרוע את השטר. וזה שלא כדעת רבי יהודה, שסובר (בבא בתרא קע, ב) שאין כותבין שובר, אלא המלווה צריך לקרוע את השטר. ואומר אביי: שאין להוכיח ממשנתנו כלום, אלא אפשר לגרוס במשנה במקום "שוברת כתובתה" – 'מקרעת כתובתה', כדעת רבי יהודה. אמר לו רבא: הלוא הגירסא הנכונה במשנה היא – שוברת כתובתה, ואין לשנות את הגירסא, וחוזרת הראיה שדעת המשנה שכותבים שובר.

במשנה כתוב: אם אמרה "טהורה אני, מעלים אותה לשער מזרח. ושואלת הגמרא, כיצד כתוב ש"מעלים אותה" והרי שם היא נמצאת! ומיישבת הגמרא, שעל אף שהיא כבר עומדת שם, מעלים את האשה ומורידים אותה כדי לייגעה. דין זה הוא מעין מה שאמר רבי שמעון בן אלעזר על עדי נפשות: "בית דין מסייעין את העדים ממקום למקום, כדי שתטרף דעתן עליהן ויחזרו בהן".

בנוסף, מפרשת הגמרא שמשקים את הסוטות דווקא בשער זה מפני שנאמר: "והעמיד הכהן את האשה לפני ה'", ואת המצורעין גם כן מעלים לשם כיוון שנאמר: "והעמיד הכהן המטהר" וגו', ומה שהולדת נמצאת שם הוא בשביל שהיא תעמוד על קרבנה, שכן "אין קרבנו של אדם קרב אלא אם כן עומד על גביו", ולפיכך גם זבין וזבות צריכים להגיע לשער זה.

מרכז הסוגיה: חבילות חבילות

הגמרא מביאה ברייתא: "אין משקין שתי סוטות כאחת, כדי שלא יהא לבה גס בחבירתה; רבי יהודה אומר: לא מן השם הוא זה, אלא אמר קרא: אותה, לבדה".

לדברי הגמרא, תנא קמא בברייתא הוא רבי שמעון, שדורש טעמו של מקרא, והוא מפרש שהטעם לכך שמשקים רק סוטה אחת הוא כדי שלא יהא לבה גס בחבירתה.

במקרה בו האשה "רותתת", ואנו רואים שאין לבה גס במים, תהיה נפקא מינה בין שיטות רבי יהודה ורבי שמעון, שלשיטת רבי יהודה עדיין אסור להשקות שתי סוטות, משום שנאמר "אותה" לבדה, ואילו לפי רבי שמעון יהיה מותר להשקות שתי נשים במקרה כזה, שכן אנו רואים שאין ליבה גס.

אביי או רב כהנא מוסיפים, שאין עושים מצוות חבילות חבילות, ולפיכך אסור יהיה בכל מקרה, שכהן אחד ישקה שתי סוטות, ובמקרה בו צריכות שתי סוטות לשתות צריך ששני כהנים ישקו אותן.

החלק השלישי: ייסור הסוטה

במשנה נאמר: "וכהן או חזו בבגדיה, אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו, עד שהוא מגלה את לבה וסותר את שעררה". מקור הדין הוא בפסוק, וכפי שכתוב בברייתא אותה מביאה הגמרא: "ופרע את ראש האשה – אין לי אלא ראשה, גופה מנין? ת"ל: האשה; אם כן, מה ת"ל ופרע את ראשה? מלמד, שהכהן סותר את שעררה".

כאן באה מחלוקתם של רבי יהודה וחכמים. לשיטת רבי יהודה: "אם היה לבה נאה לא היה מגלהו, ואם היה שעררה נאה לא היה סותר". הגמרא מדייקת מכאן, שרבי יהודה חושש להרהור וחכמים אינם חוששים, וזה בניגוד לברייתא על דין מיתה בסקילה: "האיש מכסין אותו פרק אחד מלפניו, והאשה - שני פרקים, אחד מלפניה ואחד מלאחריה, מפני שכולה ערוה, דברי רבי יהודה; וחכמים אומרים: האיש נסקל ערום, ואין האשה נסקלת ערומה!". כדי ליישב את הסוגיות אמר רבה:

שהטעם לכך שלא מגלים את לבה הנאה של הסוטה הוא, שמא תצא מבית דין זכאית ויתגרו בה פרחי כהונה, אך כאשר היא נסקלת היא מסתלקת, ואין חוששים שמא יבואו להתגרות באחרות, שכן אין יצר הרע שולט אלא במה שענינו רואות. רבא מוסיף, שאין להקשות גם משיטת חכמים בשתי הסוגיות, שכן טעמם לענין סוטה הוא בגלל "ונוסרו כל הנשים", ולענין מיתה אין לך ייסור גדול מזה. ואין צורך לעשות לה ייסור נוסף, שכן אמר רב נחמן בשם רבה בר אבוח: "ואהבת לרעך כמוך" – ברור לו מיתה יפה. ודבריו אינם נתונים במחלוקת תנאים, אלא שחכמים סבורים שבזיונה עדיף לה יותר מצערה, ואילו רבי יהודה סובר שצער גופה עדיף לה מבזיונה.

כנגד מה שמייגעים אותה בשער המזרח, מעמידה הגמרא את האופן בו הכהן מייסר אותה לאחר שהיא טוענת "טהורה אני": "אם היו שחורים נאים לה, מכסין אותה בגדים מכוערים", וכן אם: "היו עליה כלי זהב וקטליאות נזמים וטבעות, מעבירין ממנה כדי לנוולה", ואין אומרים שעם תכשיטים יהיה לה יותר בזיון, כמו שאומרים אנשים: השליח ערום והוא שם נעליים!

רבי אבא שאל את רב הונא: "חבל המצרי מהו שיעכב בסוטה?", האם הוא בא רק על מנת שלא ישמטו בגדיה מעליה, או שיש כאן דרישה לחבל מצרי, שכן "היא חגרה לו בצלצול לפיכך כהן מביא חבל המצרי וקושר לה למעלה מדדיה". למסקנת רב הונא, כל מה שצריך את החבל המצרי הוא כדי שלא ישמטו בגדיה מעליה.

בסיום הסוגיה, באה מחלוקת נוספת בין אביי לרבא. לכאורה ישנה סתירה בין לשון המשנה "וכל הרוצה לראות בא לראות, חוץ מעבדיה ושפחותיה, מפני שלבה גס בהן", לבין המשך המשנה: "וכל הנשים מותרות לראותה, שנאמר: וְנוֹסְרוּ כָל הַנְּשִׁימוֹת וְלֹא תַעֲשִׂינָהּ כְּזַמְתְּכֶנָּה". ומפרש אביי, שמה שנאמר "וכל הרוצה" מתייחס דווקא לנשים. אמנם, רבא טוען שאם יש אנשים שרוצים לראות הם יכולים, אלא שכל הנשים חייבות לראותה, שנאמר: "וְנוֹסְרוּ כָל הַנְּשִׁימוֹת וְלֹא תַעֲשִׂינָהּ כְּזַמְתְּכֶנָּה". כפי שראינו במחלוקת בין אביי לרבא בחלקה הראשון של הסוגיה, אביי מעדיף את הסברא על פני לשון המשנה, ורבא מוצא דרך לפרש את לשון המשנה ממש.

*

מה מוסיף לנו מרכז הסוגיה?

הסוגיה כולה מתארת את התהליך שעוברת הסוטה בירושלים עד ההשקיה של המים. חלקה הראשון הוא על האיומים עליה לפני שהיא שותה, וחלקה השני הוא על מה שעושים לסוטה לפני ההשקיה של המים.

במרכז הסוגיה מציינת הגמרא, שעל אף שכל הסוטות עוברות תהליך דומה, אסור שיהיו שתי סוטות כאחת, כדי שלא יהא לבה גס בחבירתה. רבי שמעון אומר זאת כטעם המקרא, ואילו רבי יהודה למד זאת מלשון המקרא – "אותה". במקרה בו האשה "רותתת", ואנו רואים שאין לבה גס במים, תהיה נפקא מינה בין שיטות רבי יהודה ורבי שמעון, שלשיטת רבי יהודה עדיין אסור להשקות שתי סוטות, משום שנאמר "אותה" לבדה, ואילו לפי רבי שמעון יהיה מותר להשקות שתי נשים במקרה כזה, שכן אנו רואים שאין ליבה גס.

אם כן, ביחד עם הדמיון בין סוטה לסוטה, אסור ששתי סוטות ישתו ביחד. בנוסף, מציינים אביי או רב כהנא, שאין עושים מצוות חבילות חבילות, ולפיכך אסור יהיה בכל מקרה, שכהן אחד ישקה שתי סוטות, ובמקרה בו צריכות שתי סוטות לשתות צריך ששני כהנים ישקו אותן.

זו לשון הסוגיה (ז, א – ז, ב) על פי החלוקה המוצעת:

[מתני'. היו מעלין אותה לבית דין הגדול שבירושלים, ומאיימין עליה כדרך שמאיימין על עדי נפשות, ואומר לה: בתי, הרבה יין עושה, הרבה שחוק עושה, הרבה ילדות עושה, הרבה שכנים הרעים עושין, עשי לשמו הגדול שנכתב בקדושה שלא ימחה על המים. ואומר לפני דברים שאינם כדי לשומען, היא וכל משפחת בית אביה. אם אמרה: טמאה אני, שוברת כתובתה ויוצאת,

ואם אמרה: טהורה אני, מעלין אותה לשער המזרח שעל פתח שער נקנור, ששם משקין את הסוטות, ומטהרין את היולדות, ומטהרין את המצורעין.

וכהן אוחז בבגדיה, אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו, עד שהוא מגלה את לבה וסותר את שערה, רבי יהודה אומר: אם היה לבה נאה לא היה מגלהו, ואם היה שערה נאה לא היה סותר, היתה מתכסה בלבנים מכסה בשחורים, היה עליה כלי זהב וקטליאות, נזמים וטבעות, מעבירין ממנה כדי לנוולה. ואחר כך מביא חבל מצרי וקושרו למעלה מדדיה, וכל הרוצה לראות – בא לראות, חוץ מעבדיה ושפחותיה מפני שלבה גס בהן. וכל הנשים מותרות לראותה, שנאמר (יחזקאל כג, מח) ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכנה.

(1) מנהני מילי? א"ר חייא בר גמדיא א"ר יוסי בר חנינא: אתיא תורה תורה, כתיב הכא: ועשה לה הכהן את כל התורה, וכתיב התם: על פי התורה אשר יורוך, מה להלן בשבעים ואחד, אף כאן בשבעים ואחד.

ומאיימין עליה וכו'. ורמינהו: כדרך שמאיימין עליה שלא תשתה כך מאיימין עליה שתשתה, אומרים לה: בתי, אם ברור לך הדבר שטהורה את, עמדי על בוריך ושתי, לפי שאין מים המרים דומין אלא לסם יבש שמונח על בשר חי, אם יש שם מכה מחלחל ויורד, אין שם מכה אינו מועיל כלום! לא קשיא: כאן קודם שנמחקה מגילה, כאן לאחר שנמחקה מגילה.

ואומר לפניה וכו'. ת"ר: אומר לפניה דברים של הגדה ומעשים שאירעו בכתובים הראשונים, כגון: אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם, יהודה הודה ולא בוש, מה היה סופו? נחל חיי העולם הבא; ראובן הודה ולא בוש, מה היה סופו? נחל חיי העולם הבא. ומה שכתן? מה שכתן? כדקא אמרין! אלא מה שכתן בעולם הזה? להם לבדם נתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם.

בשלמא ביהודה אשכחן דאודי, דכתיב: ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני, אלא ראובן מנלן דאודי? דא"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יוחנן, מאי דכתיב: יחי ראובן ואל ימות וזאת ליהודה? כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר, היו עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון, עד שעמד משה ובקש עליו רחמים, אמר לפניו: רבש"ע, מי גרם לראובן שהודה? יהודה, וזאת ליהודה? מיד שמע ה' קול יהודה! על איבריה לשפא; ולא הוה קא מעיילין ליה למתיבתא דרקיעא, ואל עמו תביאנו; ולא הוה קא ידע משקל ומטרח בשמעתא בהדי רבנן, ידיו רב לו; לא הוה קא סלקא ליה שמעתא אליבא דהילכתא, ועזר מצריו תהיה. בשלמא יהודה דאודי, כי היכי דלא תישרף תמר, אלא ראובן למה ליה דאודי? והאמר רב

ששת: חציף עלי (בר ישראל) דמפריט חטאיה! כי היכי דלא ליחשדו אחוהי.

(2) אם אמרה טמאה אני וכו'. שמעת מינה: כותבין שובר! אמר **אביי**, תני: מקרעת. א"ל **רבא**: והא שוברת קתני! אלא אמר **רבא**: במקום שאין כותבין כתובה עסקינן.

ואם אמרה טהורה אני, מעלין אותה לשערי מזרח. מעלין אותה? [ח, א] התם קיימא! דמסקינן לה ומחתינן לה כדי לייגעה; דתניא, **רבי שמעון בן אלעזר** אומר: בית דין מסיעין את העדים ממקום למקום, כדי שתטרף דעתן עליהן ויחזרו בהן.

ששם משקין את הסוטות וכו'. בשלמא סוטות, דכתיב: והעמיד הכהן את האשה לפני ה', מצורעין נמי, דכתיב: והעמיד הכהן המטהר וגו', אלא יולדת מאי טעמא? אילימא משום דאתיין וקיימין אקורבנייהו, דתניא: אין קרבנו של אדם קרב אלא אם כן עומד על גביו, אי הכי, זבין זבבות נמי! אה"נ, ותנא חדא מינייהו נקט.

(3) ת"ר: אין משקין שתי סוטות כאחת, כדי שלא יהא לבה גס בחבירתה; **רבי יהודה** אומר: לא מן השם הוא זה, אלא אמר קרא: אותה, לבדה.

(4) ות"ק, הכתיב: אותה! ת"ק ר"ש היא, דדריש טעם דקרא, ומה טעם קאמר, מה טעם אותה לבדה? כדי שלא יהא לבה גס בחבירתה.

מאי בינייהו? איכא בינייהו רותתת.

(5) ורותתת מי משקין? והא אין עושין מצות חבילות חבילות! דתנן: אין משקין שתי סוטות כאחת, ואין מטהרין שני מצורעין כאחת, ואין רוצעין שני עבדים כאחת, ואין עורפין שתי עגלות כאחת, לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות! אמר **אביי**, ואיתמא **רב כהנא**, לא קשיא: כאן בכהן אחד, כאן בשני כהנים.

(6) והכהן אוחז בבגדיה. תנו רבנן: ופרע את ראש האשה - אין לי אלא ראשה, גופה מנין?
ת"ל: האשה; אם כן, מה ת"ל ופרע את ראשה? מלמד, שהכהן סותר את שיערה.
ר' יהודה אומר: אם היה לבה וכו'. למימרא, דר' יהודה חייש להרהורא ורבנן לא חיישי,
והא איפכא שמעינן להו! דתניא: האי ש מכסין אותו פרק אחד מלפניו, והאשה - שני
פרקים, אחד מלפניה ואחד מלאחריה, מפני שכולה ערוה, דברי רבי יהודה; וחכ"א: האי ש
נסקל ערום, ואין האשה נסקלת ערומה! אמר רבה: הכא טעמא מאי? שמא תצא מב"ד
זכאית ויתגרו בה פרחי כהונה, התם הא מסתלקא. וכי תימא, אתי לאיגרווי באחרניית,
האמר רבא: גמירי, דאין יצר הרע שולט אלא במה שעניו רואות.
אמר רבא: דר' יהודה אדר' יהודה קשיא, דרבנן אדרבנן ל"ק? אלא אמר רבא: דר' יהודה
אדר' יהודה ל"ק, כדשנין; [ח, ב] דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא, הכא טעמא מאי? משום
ונוסרו כל הנשים, התם אין לך ייסור גדול מזה. וכי תימא, לעביד בה תרתיה! אמר רב נחמן
אמר רבה בר אבוח, אמר קרא: ואהבת לרעך כמוך, ברור לו מיתה יפה. לימא, דרב נחמן
תנאי היא! לא, דכולי עלמא אית להו דרב נחמן, והכא בהא קמיפלגי, מר סבר: בזיוניה
עדיף ליה טפי מצערא דגופיה, ומר סבר: צערא דגופיה עדיף ליה טפי מבזיוניה.
(7) היתה מכוסה לבנים וכו'. תנא: אם היו שחורים נאים לה, מכסין אותה בגדים מכוערים.
היו עליה כלי זהב וכו'. פשיטא, השתא נוולי מנוויל לה, הני מיבעיא? מהו דתימא בהני
אית לה בזיון טפי, כדאמרי אינשי: שליח ערטיל וסיים מסאני, קמ"ל.
ואחר כך מביא חבל וכו'. בעא מיניה רבי אבא מרב הונא: חבל המצרי מהו שיעכב
בסוטה? משום שלא ישמטו בגדיה מעליה הוא, ובצלצול קטן נמי סגי, או דילמא משום
דאמר מר: היא חגרה לו בצלצול לפיכך כהן מביא חבל המצרי וקושר לה למעלה מדדיה,
מעכב? א"ל, תניתוה: ואח"כ מביא חבל המצרי וקושרו לה למעלה מדדיה, כדי שלא
ישמטו בגדיה מעליה.
וכל הרוצה לראות בה יראה וכו'. הא גופא קשיא, אמרת: כל הרוצה לראות בה רואה,
אלמא לא שנא גברי ולא שנא נשי, והדר תני: כל הנשים מותרות לראותה, נשים אין,
אנשים לא! אמר אביי: תרגמה אנשים. אמר ליה רבא: והא כל הרוצה לראות בה רואה
קתני! אלא אמר רבא: כל הרוצה לראות בה רואה - לא שנא גברי ולא שנא נשי, ונשים
חייבות לראותה, שנאמר: ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכנה.